

Tuomala, Saila

Tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistaminen
tunnustamisoikeudenkäynnissä

Suomalainen Lakimiesyhdistys 2023. XII + 322 sivua.

Lakimies
1/2024
s. 119–127

1. Tutkimuksen tausta

Saila Tuomalan tutkimuksen otsikkona on Tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistaminen tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tutkimuksen kohteena on syyteneuvottelumenettelyn arviointi. Arvioinnille on tarvetta, koska syyteneuvottelu on ollut Suomessa käytössä vuodesta 2015 lähtien. Syyteneuvottelun omaksuminen osaksi Suomen rikosprosessia ei sujunut mitenkään kivuttomasti. Prosessin etenemisestä minulla on varsin omakohtaisia kokemuksia. Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmä, jossa itsekin olin jäsenenä, otti syyteneuvotteluun vuonna 2001 hyvin kriittisen kannan, eikä Tuomioistuinelaitoksen kehittämiskomitean (jossa olin jäsenenä niin ikään) vuoden 2003 mietinnössäkään päästyä ilmiön kuvaamista pidemmälle. Poliisin, syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten kasvanut työmäärä ja oikeudenkäyntien pitkittyminen olivat lopulta peruste sille, että syyteneuvottelusta tuli säännökset lainsäädäntöön. Askeleet ovat kuitenkin olleet yhä varovaisia. Rikoksen saa tunnustaa, mutta tosiseikat eivät saa olla neuvottelun kohteena. Rangaistuksestakaan ei voida sopia tuomioistuinta sitovasti. Syyteneuvottelun kohteena olevien rikosten piiri on rajattu, käytännössä syyteneuvottelussa käsitellään lähinnä talousrikoksia. Väkivalta- ja seksuaalirikokset on rajattu syyteneuvottelun ulkopuolelle, samoin törkeät huumausainerikokset.

Jakolinja syyteneuvottelun kannattajien ja siihen kriittisesti suhtautuvien välillä näyttää kulkeneen rikosoikeuden ja prosessioikeuden välillä. Syyteneuvottelu on ollut aika vaivattomasti perusteltavissa rangaistusteoreettisista ja kriminaalipoliittisista lähtökohdista käsin. Rikoksen tunnustamisen on oletettu kuvastavan tekijän valmiutta kantaa tekonsa seuraukset rangaistuksen muodossa. Erityisen kriittisiä ovat olleet prosessioikeuden tutkijat, jotka ovat epäilleet syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin vaarantavan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin keskeisesti sisältyvien syyttömyysolettaman ja itsekriminointisuojaan toteutumisen. Ongelmana on pidetty myös väärin tunnustusten mahdollisuutta. Kysymys on lisäksi toimivallanjaosta asianosaisten ja tuomioistuimen

* Virallisen vastaväittäjän, professori *Matti Tolvasen* Helsingin yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle antama 8.9.2023 päivätty lausunto vähäisin muutoksin.

välillä. Syyttömyysolettaman kumoaminen ja rangaistuksen määrääminen ovat tuomioistuimelle perinteisesti kuuluvia tehtäviä.

Syyteneuvottelusta on julkaistu jo yksi aiempi väitöskirja, Jalo Vatjus-Anttilan Turun yliopistossa joulukuussa 2022 tarkastettu väitöskirja Rangaistus ja tunnustus. Rikoksen tunnustamisen rangaistusteoreettiset, kriminaalipoliittiset ja lainopilliset perusteet keskittyi nimensä mukaisesti syyteneuvottelun rangaistusteoreettisiin ja kriminaalipoliittisiin lähtökohtiin. Väitöskirjassaan Vatjus-Anttila osoitti vakuuttavasti syyteneuvottelun soveltuvuuden moderniin kommunikatiiviseen rangaistusteoriaan pohjautuvaan rikosoikeuden ja kriminaalipoliittikan järjestelmään. Maininnan arvoinen on myös Jukka Oikaraisen Lapin yliopistossa vuonna 2017 hyväksytty lisensiaatintutkimus, jossa oli sekä rikosoikeuden että prosessioikeuden näkökulma. Rikosoikeudenkin tutkijat tunnistavat syyteneuvotteluun liittyvät riskit, erityisesti rikosvastuun väärään kohdentumiseen liittyvän riskin.

2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Saila Tuomalan tutkimuksen tarkoitus on palvella käytännössä tunnustamisoikeudenkäynnissä työskentelevien ammattilaisten tarpeita (sivu 7). Tavoite on mitä hyväksyttävintä. On hyvä, että ammattilaisten työn tukena on tieteellisin menetelmin testattua tietoa. Tutkimuksen tavoite määrittää myös sen, millä kielellä tutkimusta kirjoitetaan. Suomalaisille oikeuselämän ammattilaisille on syytä kirjoittaa suomen kielellä. Näin kirjoittaessani en kiistä tarvetta kirjoittaa ulkomaiselle tutkimusyhteisölle kielellä, jota siinä yhteisössä laajimmin ymmärretään, eli englannin kielellä. Tutkimuksen oletettu lukijakunta määrittelee sen, missä ja millä kielellä tutkimus on perusteltua julkaista.

Tutkimuksen pääkysymys on: Mihin asioihin tuomioistuimen on tunnustamisoikeudenkäynnissä kiinnitettävä huomiota arvioidessaan, jääkö tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta varteenotettava epäily? Tähän kysymykseen voidaan vastata sekä lainopin että empiirisen tutkimuksen avulla. Tutkimuksessa on kolme alatutkimuskysymystä. Ensinnäkin väittelijä analysoi, milloin tunnustus on oikea ja vapaaehtoinen. Tämä tutkimuskysymys on melko puhdaspiirteisesti empiirinen. Toiseksi tutkimus kohdistuu tunnustamisoikeudenkäynnissä esitettävään näyttöön, jolla pitää osoittaa tunnustuksen oikeellisuus ja vapaaehtoisuus. Kolmanneksi kysymys on rikosprosessin toimijoiden vastuusta varmistua tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta. Kaksi viime mainittua tutkimuskysymystä ovat sellaisia, että niihin on saatavissa vastauksia lainopin metodilla oikeuslähteitä hyväksi käyttäen. Näin kuvatut tutkimuskysymykset takaavat sen, ettei nyt tarkastettavana oleva tutkimus ole

mitenkään päällekkäinen Vatjus-Anttilan tutkimuksen kanssa. Asia on päinvastoin. Vatjus-Anttila on paaluttanut syyteneuvottelun rangaistusteoreettisen ja kriminaalipoliittisen hyväksyttävyyden. Saila Tuomala on ottanut tehtäväkseen analysoida sitä, missä määrin ja millä edellytyksillä syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti ovat sovittavissa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin järjestelmään. On ollut perusteltua rajata syyteneuvotteluun liittyvä kriminaalipoliittinen pohdinta tutkimuksen ulkopuolelle. Tuomala on toki osoittanut perehtyneensä hyvin myös syyteneuvottelun rikosoikeudellisiin lähtökohtiin, mikä on tutkimuksen lähdeluettelosta havaittavissa.

Saila Tuomalan tutkimuksen pääpaino on menettelyssä, siis rikosprosessissa. Rangaistuksen määrääminen ja syyteneuvotteluunkin liittyvä toimenpiteistä luopuminen on suomalaisessa lainopissa luokiteltu perinteisesti rikosoikeuden oppiaineeseen kuuluviksi. Mainittakoon tässä esimerkkinä Raimo Lahden väitöskirja toimenpiteistä luopumisesta rikosten seuraamusjärjestelmässä vuodelta 1974. Saila Tuomalan tutkimuskysymykset ovat aika puhtaasti prosessioikeudellisia, vaikka väitöskirjassa on perinpohjainen analyysi myös syyteneuvotteluun liittyvästä esitutkinnan rajaamisesta ja syyttämättä jättämisestä. Oppiainerajoja ei ole syytä korostaa, ne on tehty ylittäväksi. Rikosoikeus tulee eläväksi rikosprosessissa. Se, missä määrin oikeudenmukainen oikeudenkäynti toteutuu syyteneuvottelussa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä, vaikuttaa myös menettelyn rangaistusteoreettiseen ja kriminaalipoliittiseen hyväksyttävyyteen. Vääriin tunnustuksiin perustuvat tosiseikkoihin perustumattomat tuomiot eivät ole kriminaalipoliittisesti kestäviä. Mitä paremmat takeet prosessi tarjoaa väriin tunnustusten riskin tunnistamiseksi, sitä perustellumpaa on puoltaa tunnustusten rangaistusta alentavaa vaikutusta.

Tutkimuksessa on hyvä ylittää paitsi oppiaineiden myös tutkimusalojen rajoja. Rikosoikeuden ja prosessioikeuden tutkimuksessa on jo tehty ekskursioita erityisesti psykologiseen tutkimukseen, mistä tyypillisenä esimerkkinä on Henna Marjosolan väitöstutkimus Todistajankertomuksen luotettavuus: henkilötodistelu selvittäminen, vastaanottaminen ja arviointi oikeuspsykologisen tutkimuksen valossa vuodelta 2021. Suuntaus on ilman muuta kannatettava. Lainopin metodina on oikeuslähdeoppi siihen sisältyvine tulkintasääntöineen. Psykologinen tutkimus tuo lainopin tutkimukseen reaalisia argumentteja, joita voidaan hyödyntää lainopissa esimerkiksi analysoitaessa sitä, millainen normisto takaa optimaalisesti toisaalta prosessijärjestelmän tehokkuuden ja toisaalta ottaa riittävästi huomioon normiston soveltamiseen liittyvät riskit. Psykologinen tutkimustieto ei ole käytännön oikeuselämässä sellaisenaan sovellettavissa, mutta tuntemalla ihmisen käyttäytymisen lainalaisuuksia oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuudesta viime kädessä vastaava tuomari voi tunnistaa näytön arvioimiseen liittyviä riskejä, väriin tuomioiden välttämiseksi. Tarkoitus ei ole tehdä tuomareista psykologeja eikä psykologeista tuomareita. Kummallakin professionilla on oma tärkeä tehtävänsä, ja yhdistämällä eri tutkimusalojen tuottama tieto on mahdollista

VÄITÖKSIÄ

optimoida rikosprosessuaalisen järjestelmän tavoitteita, toisaalta tehokkuutta ja toisaalta pyrkimystä tosiseikkoja mahdollisimman hyvin vastaavaan oikeudelliseen lopputulokseen. Tavoitteet voivat näyttää lähtökohtaisesti ristiriitaisilta, ja sitä ne ovatkin. On aivan perusteltua varoa siirtymistä järjestelmään, jossa pääosa rikosjutuista hoidetaan syyttäjän ja vastaajan avustajan välisin sopimuksin. Syyteneuvottelulla on paikkansa rikosoikeuden ja rikosprosessin järjestelmässä, kunhan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen varmistetaan kohdullisissa määrin. Tämä on tulkintani mukaan myös Saila Tuomalan tutkimuksen lähtökohta. Näin ollen hyväksyn empimättä Saila Tuomalan tutkimuksen lähtökohdat. Varmuuden vuoksi toistan, että muun kuin oikeudellisen aineksen hyödyntäminen on rikastuttanut tutkimusta merkittävästi.

3. Tutkimusmenetelmät

Saila Tuomalan tutkimus on pääosin lainopillinen. Tutkimusta on rikastutettu haastatteluilla, joita on analysoitu sisällönanalyysin menetelmällä. Haastattelut tuovat syyteneuvottelusta sellaista tietoa, joka ei ole tuomioista luettavissa. Tuomala on analysoinut myös tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuja tuomioita sisällönanalyysin menetelmällä. Lainoppi ja sisällönanalyysi toimivat tutkimuksessa toisiaan täydentävästi. Lisäksi Tuomala kertoo soveltaneensa kvantitatiivista menetelmää tuomioiden analyysissa. Kvantitatiivinen tutkimus jää kuitenkin taulukoinnin asteelle, sillä varsinaista tilastotieteellistä analyysia tutkimukseen ei sisälly. Menetelmien monipuolinen käyttö on jo lähtökohtaisesti luettavissa tutkimuksen ansioksi. Tuomala on kuvannut käyttämänsä menetelmät riittävästi, eikä minulla ole menetelmien valinnan suhteen aihetta kritiikkiin.

4. Tutkimuksen sisältö

Tutkimuskysymykset ja menetelmä kuvauksen sisältävän johdantoluvun jälkeen tutkimuksen toisessa luvussa on syyteneuvottelumenettelyn yleinen esittely. Luvussa on lyhyt katsaus ulkomaiseen sääntelyyn ja EIT:n ratkaisukäytäntöön. Syyteneuvottelun tavoitteissa korostuu kustannusten säästö, ehkä liiankin korostuneesti. Väittelijä peilaa kustannusten säästön tavoitetta suhteessa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ideaan, erityisesti syyteneuvottelun sääntelyvaiheen valiokuntakäsittelyjä ja oikeuskirjallisuutta hyödyntäen. Luvussa on analysoitu syyteneuvottelun edellytyksiä, osallisuuteen liittyviä pulmia, näyttökysymystä ja

syyteneuvottelun aloittamisen edellytyksiä. Keskeisiä ongelmia ovat esimerkiksi syyteneuvottelun soveltamisala, sovittavissa olevat seikat ja syyteneuvottelun aloittamiseksi riittävä näyttö. Näistä kysymyksistä on hedelmällistä käydä lainopillista keskustelua ilman, että pitäisi yhtä tulkintavaihtoehtoa kiistattomasti perustellumpana kuin kilpailevaa tulkintaa. On myös niin, että esimerkiksi syyteneuvottelun soveltamisalasta ja syyteneuvottelun eri näyttökynnyksistä käytävä keskustelu on nykyisellään kaikkea muuta kuin loppuun käyty. Oikeustilaa sekoittaa vielä se, että rikoksesta syytetty saa normaalissa rikosprosessissa oman rikoksensa selvittämisellä eli käytännössä tunnustuksella jokseenkin syyteneuvottelun lopputulosta vastaavan rangaistuksen alennuksen. Tämä havainto koskee erityisesti niitä rikostunnusmerkistöjä, jotka on rajattu syyteneuvottelun soveltamisalan ulkopuolelle. Eikö olisi näin ollen viisainta ulottaa syyteneuvottelu koskemaan jokseenkin kaikkia rikostyyppisiä? Tuomala puoltaa varovaisia askeleita syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamisen suuntaan sillä varauksella, että ensin pitää vakuuttua siitä, että syyteneuvottelu ei johda väärin tunnustuksiin. Kysymys on kuitenkin myös siitä, onko lainsäätäjällä aikaa odottaa. Jo nykyisellään liian moni rikosjuttu jää kokonaan tutkimatta tai tutkinta kestää kohtuuttoman kauan. Kumpi on järjestelmän kannalta pienempi paha: jonkinasteinen riski vääristä tunnustuksista vai se, että pääosa tavallisiin kansalaisiin kohdistuneista rikoksista jää tutkimatta tai tulee huonosti ja viivytyksin tutkituksi? Tuomala rajaa tunnustuksen peruuttamisen ja muutoksenhaun perustellusti pääosin tutkimuksensa ulkopuolelle, vaikka erityisesti mahdollisuus tunnustuksen peruuttamiseen liittyy keskeisesti tunnustuksen oikeellisuuden varmistamiseen.

Tutkimuksen kolmannessa luvussa on perusteellinen esitys syyteneuvotteluun liittyvästä toimenpiteistä luopumisesta. Keskeistä on se, ymmärretäänpö syyttäjän päätökset osaksi tuomioesitystä vai ei. Vastaus tähän kysymykseen vaikuttaa keskeisesti syyttäjän päätöksen sitovuuteen eli oikeusvoimaan. Oikeustieteellisessä keskustelussa on ollut puoltajia kummallakin tulkintavaihtoehdolla. Tuomala on päätenyt siihen, että toimenpiteistä luopuminen on osa syyttäjän ja vastaajan välillä tehtävää sopimusta. Näyttää kuitenkin siltä, että syyttäjät jättävät syyteneuvottelun yhteydessä epäillyn syyttämättä muilla syyttämättä jättämisen perusteilla, esimerkiksi kohtuus- tai tarkoituksettomuusperusteella. Syyt tähän oikeustilaan olisi aiheellista selvittää.

Tutkimuksen neljäs luku on omistettu tuomarin prosessinjohdolle tunnustamisoikeudenkäynnissä. Onko tunnustamisoikeudenkäynnissä inkvisitorisen prosessin piirteitä tai tulisiko siinä näitä piirteitä olla enemmän kuin normaalissa rikosprosessissa? Vastauksen ei tarvitse olla välttämättä myöntävä. Syyttämismenettelmään perustuvasta prosessista ei ole tarpeen luopua, vaikka tuomarin materiaallinen prosessinjohto voi olla syyteneuvottelussa aktiivisempaa kuin rikosprosessissa yleensä. Kysymys ei ole siitä, että tuomari ryhtyisi jutussa omiin

tutkimuksiin, vaan siitä, että tuomarin tulee varmistua siitä, millaisen syyteneuvotteluprosessin tuloksena syytetty on rikoksen tunnustanut.

Viidennessä ja kuudennessa luvussa Tuomala esittelee vääriä tunnustuksia ja valheenpaljastusta koskevaa psykologista tutkimusta. Nämä tutkimuksen jaksot ovat mielenkiintoista luettavaa, vaikka valheenpaljastuksesta kirjoitetun jakson olisi voinut tutkimuksen sisällön sanottavasti kärsimättä jättää poisikin. Tuomala tunnistaa hyvin psykologisen tutkimuksen hyödynnettävyyden rajat käytännön tuomitsemistoiminnassa. Riskien tunnistaminen voi parhaimmillaan auttaa tuomaria kiinnittämään huomiota siihen mahdollisuuteen, että vapaaehtoiselta ja oikealta vaikuttava tunnustus voikin olla tosiseikkoja vastaamaton.

Tutkimuksen seitsemäs luku liittyy itse asiassa lukuun neljä. Tässä luvussa on kysymys siitä, kuka vastaa tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta. Syyttäjän ja tuomioistuimen vastuunjako näiden seikkojen todentamisesta vaikuttaa olevan vielä kehityksen vaiheessa. Väittelijä esittää oman käsityksensä vastuunjaosta väitöskirjan sivulla 180. Kaavion muodossa esitetty analyysi vastuunjaosta kelpaa hyvin oikeudellisen ja oikeuspoliittisenkin keskustelun pohjaksi.

Tunnustamisoikeudenkäyntiä menettelynä väittelijä analysoi tutkimuksen 8. luvussa. Väittelijä korostaa aiheellisesti vaihtoehtoisten tapahtumainkulkujen punnitsemisen tärkeyttä. Tässä väittelijä omaksuu jokseenkin kriittittömästi pohjoismaisen hypoteesimetodin perusajatukset. Väittelijän kanta on sinänsä perusteltu, koska myös korkein oikeus on tunnistanut hypoteesimetodin Suomessa nykyään vallitsevaksi näytön arvioinnin metodiksi. Totean kuitenkin, että Ruotsissa erityisesti Lundin yliopiston koulukunta Christian Dahlmanin johdolla on kyseenalaistanut hypoteesimallin käyttökelpoisuuden. Samalla on kuitenkin syytä todeta, että Dahlmanin kirjassaan *Beviskraft* esittämä näytön arvioinnin malli monimutkaisine matemaattisine laskentakaavoineen ei näytä saaneen Ruotsinkaan tuomioistuimissa kannatusta. Jokseenkin yhtä vähälle käytölle jäivät muutama vuosikymmen sitten professori Hannu Tapani Klamin esittämät matemaattiset näytön arvioinnin mallit. Selvyiden vuoksi sanon, että omasta puolestani tunnustaudun hypoteesimallin kannattajaksi, erityisesti sen takia, että se soveltuu parhaiten käytännön oikeuselämän tarpeisiin. Hypoteesimalli olisi ehkä ansainnut tutkimuksessa syvällisemmän analyysin, erityisesti vastahypoteesien osalta. Nyt jää hieman epäselväksi, onko syyteneuvottelussa vastahypoteesia ollenkaan, jos arvioinnin kohteena ovat lain edellyttämällä tavalla tunnustuksen oikeellisuus ja vapaaehtoisuus. Ainoaksi vastahypoteesiksi jää päähypoteesille käänteisesti se, ettei tunnustus ole oikea tai vapaaehtoinen.

Väitöskirjan 9. luvussa on erittäin mielenkiintoinen analyysi siitä, miten tunnustus on vaikuttanut rangaistukseen ja erityisesti rangaistuslajiin. Huomiota herättävin havainto koskee rangaistuslajin vaihtumista tapauksissa, joissa tuomion pituus on kaksi vuotta vankeutta tai lähellä tuota aikamäärää. Ehdollisen ja ehdottoman vankeuden määrittämisen kriteerit ovat samat riippumatta siitä, missä menettelyssä tuomio annetaan. Käytäntö näyttää kuitenkin olevan toinen:

syyteneuvottelussa vankeus määrätään ehdolliseksi tapauksissa, joissa normaalissa prosessissa tuomio olisi ehdoton.

Väitöskirjan viimeinen luku on luvuista lyhin mutta ei sisällöltään suinkaan vähäisin. Luvussa väittelijä arvioi sitä, mihin suuntaan syyteneuvottelu on kehittymässä. Luku antaa aineksia myös kriittiseen keskusteluun, koska väittelijä ei arkaile olla eri mieltä esimerkiksi syyteneuvottelun tavoitteiden painottumisesta korostuneesti tehokkuuteen ja rahansäästöön.

5. Väitöskirjalle asetettujen kriteerien täyttyminen

Saila Tuomalan väitöskirja perustuu tutkijan omaan itsenäiseen tutkimukseen, ja se tuottaa uutta tieteellistä tietoa. Itsenäisyys ilmenee sekä menetelmien käytössä että väitöskirjan sisällössä. Itsenäisyys ei tarkoita sitä, ettei väittelijä tuntisi sitä, mitä aihepiiristä on aiemmin kirjoitettu. Väittelijä tuntee hyvin syyteneuvottelun säädöshistorian ja syyteneuvottelusta ennen sen käyttöön ottamista ja käyttöön ottamisen jälkeen lainopissa kirjoitetun. Väittelijän lainopillinen analyysi perustuu oikeuslähteiden kurinalaiseen käyttöön, ja laadullinen tutkimus täydentää lainopin menetelmällä syyteneuvottelusta muodostuvaa kuvaa. Tutkimuksen erityisenä ansiona on onnistunut lainopin ja sisällönanalyysin toisiaan tukeva soveltaminen. Monen oikeustieteellisen tutkimuksen pulmana on ollut se, että lainopilliseen tutkimukseen liitetty empiirinen osio on jäänyt lainopista irralliseksi. Tässä tutkimuksessa lainoppia ja empiiristä tutkimusta on sovellettu harvinaisen hyvin rinnakkain kautta koko tutkimuksen. Tilastollinen osuus jää lähinnä lukujen esittämisen asteelle, vailla tilastotieteellistä analyysia. Tilastoaineisto on kuitenkin hyödyllinen tutkimusongelman laajuuden hahmottamiseksi.

Uutta tietoa väitöskirja tuottaa muun muassa siitä, miten tunnustus vaikuttaa tuomittavaan rangaistukseen, miten syyteneuvottelun osapuolet ymmärtävät oman roolinsa prosessissa, mikä on syyteneuvottelun lopputuloksen sitovuus ja miten tunnustuksen oikeellisuus ja vapaaehtoisuus pyritään varmistamaan. Väittelijä esittää perusteltuja parannusehdotuksia menettelyyn väärin tunnustusten riskin havaitsemiseksi ja väärin tunnustusten minimoimiseksi.

Tutkimus on tieteellisesti vakuuttava, ja sen tulokset ovat perusteltuja. Tutkimus on hyvin rajattu ja tutkimuskysymykset riittävästi kattava. Lähteitä on riittävästi, ja erityisenä ansiona mainittakoon väriä tunnustuksia koskevan psykologisen tutkimuksen hyödyntäminen. Pienenä puutteena on se, ettei hermeneutiikan tunnetuinta perusteosta (Hans-Georg Gadamer, *Wahrheit und Methode*, 1960, saatavana myös englanniksi) ole hyödynnetty lainkaan, vaikka Tuomala kirjoittaa väitöskirjan sivulla 7 tutkimukseensa kytkeytyvän vahvasti hermeneuttisen kehän mukainen tulkinta. Väittelijä ei kerro lukijalle, miten her-

meneuttista kehää on tutkimuksessa hyödynnetty. Myös Tuula Linnan väitöskirja (Ulosottorealisoinnista de lege ferenda, 1987) puuttuu lähdeluettelosta. Linna on Suomessa ensimmäisenä kirjoittanut oikeudellisista siirrännäisistä, jollaisena syyteneuvotteluakin voidaan väittelijän tavoin (väitöskirjan sivu 17) pitää. Oikeustieteen tieteenteoriaa sisältäviä lähteitä väittelijä on ottanut tutkimukseensa esitarkastajien lausunnossa esitettyjen huomioiden perusteella.

Tutkimuksessa ei ole turhia sivupolkuja, mikä osoittaa väittelijän hallitsevan tutkimusalansa. Väittelijä suhtautuu varovaisen myönteisesti syyteneuvottelun käyttöalan laajentamiseen mutta korostaa samalla sitä, että kaikissa tapauksissa on tärkeää varmistaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen niin, että syyksi lukeva tuomio perustuu lähtökohtaisesti sen varaan, mitä on todellisuudessa tapahtunut. Väittelijä on havainnut syyteneuvottelussa myös ongelmia. Erityisen huolestuttava on havainto siitä, että syyteneuvottelussa rangaistuslaji muuttuu ehdolliseksi tapauksissa, joissa tuomion pituus puoltaisi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Voi olla, että ehdollisen tuomion mahdollisuus houkuttelee ainakin joitakin epäiltyjä tunnustamaan rikoksia, joiden tosi-seikasto ei vastaa sitä, mitä on todellisuudessa tapahtunut. Myöskään roolijako esimerkiksi rangaistuksen määräämisessä eri toimijoiden välillä ei vaikuta täysin vakiintuneelta. Väittelijä korostaa perustellusti syyttäjän vastuuta tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistamisessa.

Väittelijä dokumentoi lähteensä asianmukaisesti, ja argumentaatio on avointa. En ole havainnut ongelmia tutkimuseettisten normien täyttymisessä. Väittelijä olisi kuitenkin voinut pohtia nimenomaisemmin laadullisen tutkimuksensa yleistettävyyttä, mikä on olennaista empiirisessä tutkimuksessa.

Väittelijä hallitsee hyvin lainopin menetelmän eli oikeuslähdeopin. Tutkimus edustaa nähdäkseni kriittistä lainoppia, jolle on ominaista oikeudellisten käytäntöjen kyseenalaistaminen ja uusien kysymyksenasettelujen muotoilu. Väittelijä kuvaa riittävästi laadullisen tutkimuksen metodin eli sisällönanalyysin ja soveltaa sitäkin asianmukaisesti. Väittelijän tutkimus on itsenäinen ja paikoin kriittinenkin suhteessa siihen, mitä tutkimusteemasta on aiemmin kirjoitettu. Varsinaista teoriaosuutta tutkimukseen ei sisälly, mutta teorian puutetta ei voida pitää tämän tutkimuksen puutteena. Syyteneuvottelun rangaistusteoreettiset lähtökohdat vaikuttavat kuitenkin tutkimuksen taustalla, ja väittelijä on ne osoittanut tuntevansa. Teoreettisena lähtökohtana ovat myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kriteerit, joihin tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistaminen liittyy.

Väittelijä tuntee tieteellisen kirjoittamisen pelisäännöt ja niitä myös noudattaa. Väitöskirja on viimeistelty muotonsa, sisältönsä ja kieliasunsa puolesta. Väitöskirja on helppolukuinen mutta ei helppo sisällöltään. Väittelijällä on taito kirjoittaa vaativasta aiheesta lukijaystävällisesti. Tämä on tärkeää, kun väittelijä korostaa kirjoittaneensa tutkimuksena palvelemaan ensi sijassa tunnustamis-oikeudenkäynneissä työskentelevien ammattilaisten tarpeita. Ammattilaisilla ei

ole aikaa arvailla, mitä tutkija on mahtanut tekstillään tarkoittaa. Ammattilaiset kaipaavat selkeää, perusteltua ja käytännön työssä relevanttia analyysia. Tämän tarkoituksen käsillä oleva väitöskirja täyttää ilman epäilystä.

6. Yhteenveto ja loppuarvio

OTM Saila Tuomalan tutkimus Tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistaminen tunnustamisoikeudenkäynnissä täyttää oikeustieteelliseltä väitöskirjalta edellytettävät tieteelliset ja muodolliset vaatimukset. Väittelijä puolusti väitöstilaisuudessa 1.9.2023 tutkimustaan asiantuntevasti, ja väitöstilaisuus kokonaisuutena oli hyvää tieteellistä vuoropuhelua. Esitän Helsingin yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle ilman vähäisintäkään epäilystä, että Saila Tuomalan tutkimus hyväksytään opinnäytteeksi oikeustieteen tohtorin arvoa varten.

Matti Tolvanen